

WSPÓŁODKUPICIELKA*

Współodkupicielka (łac. *Corredemptrix*) – jedna z słownych formuł próbujących syntetycznie wyrazić udział Maryi w Chrystusowym dziele odkupienia, powstała w XIV w., złoty okres w XVII w., marginalna we współczesnych wypowiedziach magisterum zwyczajnego, nieobecna w magisterium uroczystym. Aktualnie przedmiot teologicznej polemiki z racji inicjatyw ruchu *Vox Populi Mariae Mediatrici* (USA) na rzecz ogłoszenia piątego dogmatu maryjnego ukazującego Maryję jako Współodkupicielkę, Pośredniczkę łask wszelkich oraz Orędowniczkę, inspiracja maryjnymi objawieniami I. Peerdeman (†1996) w Amsterdamie (1945–1959; uznane 31 V 2002 r. za nadprzyrodzone przez bpa J. Punt – ordynariusza diec. Haarlem-Amsterdam).

1. Historia zagadnienia

1. 1. Przyczynowo-redempcyjny posłuszeństwo i wiara Maryi Nowej Ewy – wizja biblijno-patrystyczna

Maryja na kartach Biblii po raz pierwszy jawi się w proroczej zapowiedzi odkupienia, które ostatecznie zrealizuje się w misterium zdeptania głowy węża przez potomstwo niewiasty (Rdz 3, 15; LG 55). Opowieść z *Księgi Rodzaju* o upadku pierwszych ludzi ukazując udział kobiety w grzechu, równocześnie zapowiada udział kobiety w ostatecznym zwycięstwie nad rajskim kusicielem. Z perspektywy NT depreczającym głowę węża, czyli szatana, jest Jezus – potomek Maryi, która na tej podstawie może być identyfikowana z protoewangelijną *niewiastą*. Św. Paweł ukazuje Chrystusa jako *Drugiego Adama*, poprzez którego spłynęło na wszystkich usprawiedliwienie dające życie (por. Rz 5, 14-19; 1 Kor 15, 22. 45; paralela Adam-Chrystus występuje w NT 9x). Na tej podstawie powstaje w pierwszych wiekach porównanie Ewy z Maryją. Takiej analogii dosłownie wyrażonej w NT nie ma, jednakże wielu uważa, że postać *niewiasty* z godów w Kanie (J 2, 1-11) i stojącej pod Krzyżem (J 19, 25-27) stanowi bezpośrednio nawiązanie do postaci *niewiasty* z *Księgi Rodzaju* (Rdz 2-3), a nazwanie Ewy *matką żyjących* (Rdz 3, 20), może być konfrontowane z funkcją przypisaną Maryi przez Jezusa w słowach z wysokości krzyża. Niektórzy zauważają powiązanie

---

* Tekst napisany przed laty, jako hasło do projektowanego *Leksykonu teologii dogmatycznej* [dotychczas nie ukazał się w druku].

Ewangelii dzieciństwa z pierwszymi rozdziałami Księgi Rodzaju, zwłaszcza poprzez temat nowego stworzenia. Dwa pierwsze rozdziały Ewangelii wg św. Mateusza ukazują nowy początek mesjańskiej eschatologii. Duch jest obecny nad Maryją (Mt 1, 18. 20; Łk 1, 35), tak jak nad wodami stworzenia (Rdz 1, 2). Św. Łukasz wyprowadza genologię Chrystusa aż od Adama, a Zwiastowanie Maryi jest przedstawione jako przeciwieństwo do kuszenia Ewy. Takie ujęcie inspirowało pisarzy starochrześcijańskich do korelowania postaci Ewy z Maryją. Pierwszy uczynił to (przygodnie) św. Justyn (†165) w dziele *Dialog z Żydem Tryfonem*, gdzie wskazał na zbawczą rolę, jaką Dziewica Maryja odegrała w przeciwieństwie do dziewicy Ewy, posłusznie przyjmując słowa zwiastowania, wynikiem czego było narodzenie Tego, przez którego Bóg zetrze głowę węża (*Dialogus cum Tryphone Judaeo*, 100, PG 6, 710-711). Myśl tę podjął i rozwinął św. Ireneusz z Lyonu (†202), m.in. w dziele *Zdemaskowanie i zabicie fałszywej wiedzy* (ok. 180–185) pisał: „posłuszna Dziewica Maryja powiedziała: «Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego» (Łk 1, 38). Jak Ewa mając Adama za męża, będąc jednak panną, przez swe nieposłuszeństwo stała się dla siebie i dla całego rodzaju ludzkiego przyczyną śmierci, tak Maryja mając wyznaczonego męża, pozostając jednak panną, przez swe posłuszeństwo, stała się dla siebie i dla całego rodzaju ludzkiego przyczyną zbawienia (*causa facta est salutis*). (...) Tak też węzeł nieposłuszeństwa Ewy został rozwiązany przez posłuszeństwo Maryi; co dziewica Ewa związała przez swą niewiarę, to Dziewica Maryja rozwiązała przez swą wiarę” (*Adversus haereses* 3, 22, 4, PG 7, 958-960). Tak powstała bardzo interesująca i teologicznie nośna idea, do której wielokrotnie nawiązywali liczni patrystyczni autorzy, ukazujący od czasów Epifaniusza (*Haereses LXXVIII*, 18; PG 42, 728) Maryję jako *matkę żyjących*, przez którą przyszło życie, w opozycji do Ewy, przez którą przyszła śmierć, np.: Hieronim (*Epistola XXII*, 21, PL 22, 408), Augustyn (*Sermo LI*, 2, 3; PL 38, 334-335); Jan Damasczeński (*Homilia II in dormitionem B.V. Mariae*, 3; PG 96, 728); Św. Cyryl Jerozolimski (*Catechesis XII*, 15 PG 33, 741); i inn). Do idei tej nawiązuje również Kościół we współczesnym nauczaniu (LG, 56; MC, 6).

1. 2. Współodkupieńcze cierpienie Maryi – w teologii średniowiecznej

Jak teologia patrystyczna w głównej mierze akcentowała inkarnacyjny rys obecności Maryi w tajemnicy odkupienia, tak teologia średniowiecza coraz bardziej akcentowała obecność Maryi w tajemnicy Chrystusowego krzyża. Pod koniec X w. bizantyński mnich Jan Geometra w *Żywocie Maryi*, pisze, iż Maryja jest zjednoczona z Chrystusem w całym dziele zbawienia i zgodnie z planem Bożym uczestniczy w krzyżu oraz cierpi dla naszego zbawienia. Św. Bernard (†1153) podkreśla współcierpienie Maryi (*compas-*

sio) pod krzyżem oraz zwraca uwagę na ofiarę Maryi ze swego Syna. Arnold z Chartres (†1160) wyróżnia na krzyżu „dwa ołtarze: jeden w Sercu Maryi, a drugi w ciele Chrystusa. Chrystus składał w ofierze swoje ciało, Maryja – swoją duszę”, umierała w duchu, przepelniona miłością błaga o zbawienie świata (*De septem verbis Domini in cruce*, 3, PL 189, 1694). Wymiar pasyjny obecności Maryi w Chrystusowym dziele odkupienia zdobywa coraz większe prawo obecności w teologii. Pseudo-Albert pisze dzieło: *De Laudibus sanctae Mariae*, w którym nazywając Maryję najwierniejszą pomocnicą Chrystusa, twierdzi, że Bóg dopuścił Maryję do udziału w zasługach śmierci swego Syna dla zbawienia świata; to, co Chrystus wycierpiał cieleśnie, Ona wycierpiała duchem. Podobne twierdzenia zawiera inne dzieło pseudo-albertyńskie: *Mariale*. W takim kontekście pojawiają się tytuły: *Odkupicielka (Redemptrix)*, *Zbawicielka (Salvatrix)*, *Pojednawczyni (Reconciliatrix)*, na początku rozumiane w tym sensie, że Maryja porodziła Chrystusa Odkupiciela. Dopiero z czasem ich treść zaczyna oznaczać udział Maryi w obiektywnym odkupieńczym dziele Syna poprzez cierpienie (Brygida ze Szwecji). W XIV w. pojawia się tytuł *Conredemptrix* i *Corredemptrix*, który z czasem staje się dominujący. Po raz pierwszy użył go anonimowy autor hymnu z Salzburga *De Compassione B.M.V.*: „Pia, dulcis et benigna / Nullo prorsus luctu digna / Si fletum hinc eligeres / Ut compassa Redemptori / Captivato transgressori / Tu Corredemptris fieres” (*Analecta hymnica medii aevi*, XLVI, L 1905, n. 79, s. 127). Z czasem nawet przedstawia się Maryję jako źródło łaski (Jan Eudes †1680). Maryja w teologii XVII w. zaczyna być coraz bardziej sytuowana semantycznie i treściowo na jednej płaszczyźnie z Chrystusem, stanowiąc z Nim jedną zasadę zbawienia. W XVIII w. doktryna o współdziałaniu Maryi w obiektywnym odkupieńczym dziele Chrystusa staje się powszechna.

1. 3. Natura współodkupieńczej zasługi Maryi – w teologii przedsoborowej

Liczne stanowiska teologów tego okresu można wyrazić trzema zasadniczymi tezami:

1) Maryja wraz z Chrystusem *de condigno* wysłużyła nam zbawienie (J. Lebon). Tak jak upadek rodzaju ludzkiego pochodzi od Ewy złączonej z Adamem, tak zbawienie świata pochodzi od Maryi złączonej z Chrystusem. Istotą zbawczego czynu Maryi była rezygnacja z praw macierzyńskich w stosunku do Jezusa. Właśnie to złożenie Syna w ofierze ma wartość współodkupieńczej zasługi *de condigno*.

2) Maryja bezpośrednio współdziałała w odkupieniu obiektywnym przez to, że przyjęła w imieniu ludzkości Boży dar zbawienia (H. Köster). Teza oparta na biblijnej idei Przymierza, do istoty którego należy obecność dwu kontrahentów przy jego zawieraniu: z jednej strony obdarowujący Bóg,

z drugiej człowiek (ludzie) wyrażający zgodę na przyjęcie daru. Skoro odkupienie jest darem przeznaczonym dla społeczności ludzkiej, to zgodę musi wyrazić jej reprezentant. Nie mógł nim być Chrystus, bo nie należał do potrzebującej odkupienia ludzkości. Maryja była najodpowiedniejszą osobą, która mogła w imieniu ludzkości wyrazić wolę przyjęcia Bożego daru. Zгода Maryi stanowi konieczny element obiektywnego odkupienia.

3) Maryja wysłużyła dla nas te same łaski zbawcze *de congruo*, które Chrystus wysłużył nam *de condigno* (K. Dillenschneider). Maryja zasługiwała dla nas całym swym życiem przez przyzwolenie na zbawczą działalność Chrystusa. Udział Maryi w dziele odkupienia jest integralną częścią Bożej ekonomii zbawczej. Podkreśla nieistotny, dodatkowy charakter zasługi Maryi, która odkupieniu nadaje żeński charakter i pełni funkcję reprezentantki ludzkości.

2. Magisterium Kościoła

2. 1. Maryja w odkupieńczym dziele Syna

– w magisterium papieskim doby przedsoborowej

Wyżej opisaną mariologię podejmują w części papieże XIX i XX w.: Leon XIII w swoich encyklikach pisze, iż Maryja rzeczywiście współdziałała w dziele odkupienia (*Jucunda semper*, 1894, AAS 27(1894–1895) 178-179; *Auditricem populi*, 1895, AAS 28(1895–1896) 130-131); Pius X naucza, że bez Maryi nie byłoby Chrystusa, a Chrystus po to stał się człowiekiem, aby nas zbawić. Maryja współdziałała z Chrystusem przez całe życie, również w ofierze krzyżowej. Maryja wysłużyła ludziom ze stosowności te wszystkie łaski, które Chrystus wysłużył ze sprawiedliwości (*Ad diem illum*, 1904, AAS 36(1903–1904) 453); wg Benedykta XV Maryja cierpiąc, prawie współumarła, zrzekła się swych praw macierzyńskich do Syna dla zbawienia ludzi, wspólnie z Chrystusem odkupiła rodzaj ludzki (*Inter socialicia*, 1918, AAS 10(1918) 181-182); Pius XI nazywa Maryję *Naprawicielką* w kontekście rozważań o współdziałaniu całego Kościoła w zbawczym dziele Chrystusa (*Miserentissimus Redemptor* (1928), AAS 20(1928) 174. 178); jest Ona *współcierpiącą i współodkupicielką* przy Chrystusie dokonującym na ołtarzu Krzyża dzieła odkupienia (*Messaggio Radiofonico 28 IV 1935*, OR 29–30 IV, 1); Pius XII chociaż wcześniej wypowiada się o Maryi jako *Współodkupicielce* to jednak jako Papież nie używa tego tytułu. Używa *Socia Christi Redemptoris*. O współdziałaniu Maryi w dziele odkupienia wypowiada się w *Mystici Corporis Christi*, 1943, AAS 35(1943) 247; *Ad caeli Reginam*, 1954, AAS 46(1954) 634-635; *Haurietis aquas*, 1956, AAS 38(1956) 322.

2. 2. Rola Błogosławionej Dziewicy w ekonomii zbawienia – wg Soboru Watykańskiego II

Nowa ekonomia zbawienia nastaje wraz z przyjęciem z Maryi ludzkiej natury przez Syna Bożego (KK 55). W tę ekonomię wpisuje się Ona przez akt swojej zgody, będący wyrazem Jej wolnej wiary i posłuszeństwa, poprzez które czynnie współpracowała w dziele zbawienia ludzkiego (KK 56). Łączność Matki z Synem w dziele zbawczym uwidacznia się od chwili dziewiczego poczęcia Chrystusa, jak również w momencie nawiedzin św. Elżbiety; narodzenia Jezusa i okazania go pasterzom i mędrcom; ofiarowania Go w świątyni i przyjęcia proroczej zapowiedzi przeszycia mieczem Jej duszy; odnalezienia Jezusa w świątyni, wraz z zachowywaniem w sercu tamtych wydarzeń (KK 57). Jej obecność w publicznej działalności Syna przejawia się najpierw w spowodowaniu swym wstawiennictwem początku znaków Jezusa; przyjmowaniu słów Jego nauczania; kroczeniu w pielgrzymce wiary i utrzymywaniu zjednoczenia z Synem aż do krzyża, przy którym stanęła z Bożej woli, najgłębiej ze swym Jednorodzoną współcierpiąc i łącząc się z Jego ofiarą matczynym duchem, oraz „z miłością godząc się, aby doznała ofiarniczego wyniszczenia żertwa z Niej narodzona” (KK 58). W Wieczerniku Maryja błaga w modlitwach o dar Ducha” (KK 59). Cały Jej zbawienny wpływ na ludzi opiera się na Bożej woli oraz wypływa z nadmiaru zasług Chrystusa i czerpie Zeń całą swą moc (KK 60). Syntezę soborowej wizji udziału Maryi w dziele odkupienia zawiera 61 nr KK: „Poczynając, rodząc, karmiąc Chrystusa, ofiarując Go w świątyni Ojcu i współcierpiąc z Synem swoim umierającym na krzyżu, w szczególny zaiste sposób współpracowała z dziełem Zbawiciela przez wiarę, nadzieję i miłość żarliwą dla odnowienia nadprzyrodzonego życia dusz ludzkich” (KK 61). Sobór nie używa terminu *Współodkupicielka*.

2. 3. Macierzyńska obecność Maryi w Chrystusowym dziele odkupienia – wg Jana Pawła II

Często w argumentacji na rzecz ogłoszenia Maryi Współodkupicielką przywołuje się nauczanie Jana Pawła II, który użył tytułu *Współodkupicielka* 6 razy (10 XII 1980 – IGP III/2 (1980), 1647; 8 IX 1982 – IGP V/3 (1982), 404; 4 XI 1984 – IGP VII/2 (1984), 1151; 31 III 1985 – IGP VIII/1 (1985), 890; 24 III 1990 – IGP XIII/1 (1990), 743; 6 X 1991 – IGP XIV/2 (1991), 756). Jednakże należy zauważyć, iż po 1991 r. zaniechał zupełnie używania tego tytułu; nie pojawił się on nigdy w tekstach o ważniejszej randze (encykliki, bulle, konstytucje, czyli dokumenty pisane); jak również nie został użyty przez Papieża, gdy wykladał naukę *ex professo* o odkupieńczym dziele Chrystusa i udziale w nim Maryi. Jan Paweł II udział Maryi w dziele odkupienia nazywał *obecnością*, która jest obecnością trojakiemu rodzaju:

macierzyńską (poczęcie, zrodzenie i wychowanie zbawiciela); moralną (przez wiarę, posłuszeństwo i miłość); pasyjną (przez cierpienie) (Z. B. Orczyk).

3. Sugestie teologiczne

3. 1. Historiozbawcze fiat

– syntetyzująca propozycja współczesna

Jedynym Odkupicielem człowieka jest Jezus Chrystus, który w pełni dokonał tego dzieła w Sobie i przez Siebie: 1) W sobie, czyli w swej strukturze bytowej – w tajemnicy Wcielenia doskonale zjednoczył naturę Boską i ludzką. Można zasadnie twierdzić, iż dokonał wtedy zjednoczenia dwu poważnionych światów, zawierając Nowe Przymierze, które jest przywróceniem zerwanej przez grzech więzi ludzkości z Bogiem. W takim rozumieniu Chrystus jest Odkupicielem w sensie bytowym – czyli innymi słowy – odkupił ludzi przez to, kim był (ten wymiar akcentuje bardziej teologia wschodnia). 2) Przez siebie, czyli w swoim czynie, którego szczytem było złożenie na krzyżu „Bogu samego siebie jako nieskalaną ofiarę” (Hbr 9, 14). W takim rozumieniu Chrystus jest Odkupicielem w sensie moralnym – czyli innymi słowy – odkupił ludzi przez to, co czynił (ten wymiar akcentuje bardziej teologia zachodnia). W jednym i drugim ujęciu istotą Jego odkupieńczego dzieła jest posłuszeństwo okazane Ojcu. Przyjście na świat Syna Bożego w misterium Wcielenia było wyrazem Jego posłuszeństwa (Hbr 10, 5-7). Tak samo Jego ziemskie życie (Mk 14, 36), aż po cierpienia i śmierć krzyżową (Flp 2, 8), było ostatecznym wyrazem postawy całkowitego posłuszeństwa wobec Ojca (Mk 14, 36). Można przyjąć za Ireneuszem, iż Chrystus jako *Nowy Adam* swoim posłuszeństwem odwrócił (*recirculatio*) losy całej ludzkości, skalane nieposłuszeństwem pierwszego człowieka. Maryja jako Matka wpisuje się w Chrystusowe dzieło odkupienia poprzez swoją czynną obecność w jednym i drugim historiozbawczym wydarzeniu. W misterium Wcielenia wpisuje się poprzez akt swojej zgody: „Było zaś wolą Ojca Miłosierdzia, aby Wcielenie poprzedziła zgoda Tej, która przeznaczona została na Matkę, by w ten sposób, podobnie jak niewiasta przyczyniła się do śmierci, tak również niewiasta przyczyniła się do życia” (LG 56). Dopiero po wolnym, świadomym akcie przyzwolenia, nastąpiła realizacja zbawczego Wcielenia. *Fiat* Maryi, jak podkreślał Jan Paweł II w *Redemptoris Mater*, „zdecydowało od strony ludzkiej o spełnieniu się Bożej tajemnicy” (RM 13), innymi słowy bez *fiat* Maryi nie byłoby Wcielenia, a tym samym nie byłoby odkupienia w tej ekonomii, jaką Bóg zaplanował. Należy również zauważyć, że tajemnica Wcielenia realizuje się dzięki zgodzie, która była aktem wiary Maryi, a jednocześnie była zgodą, którą Ona wyraziła w imieniu całej reprezentowanej przez siebie ludzkości (KKK 511). Również w misterium Chrystusowego Krzyża Maryja wpisuje

się przez akt swojej zgody. W Zwiastowaniu chodziło o zgodę na życie; na Golgocie zaś była to zgoda na ludzką śmierć Chrystusa dla odkupienia świata. Maryja, mówiąc językiem ostatniego Soboru, zgodziła się z miłością, aby „doznała ofiarniczego wyniszczenia żertwa z Niej narodzona” (KK 58). Oczywiście, nie czyniła tego bez emocji. Była przecież Matką, która patrzyła na okrutne cierpienia i śmierć ukochanego, niewinnego Dziecka. Wszystko to stało się powodem Jej boleści. Wiedząc, że cierpienie, wedle katolickiej nauki, przeżywane z poddaniem się woli Bożej i w zjednoczeniu cierpieniami Odkupiciela nabiera wartości zbawczej (Kol 1, 24), można za *Salvifici doloris* twierdzić, iż „na Kalwarii cierpienie Matki, u boku cierpiącego Jezusa, osiągnęło stopień przechodzący wszelką ludzką wyobraźnię; było ono jednak w tajemnicy i nadprzyrodzony sposób owocne dla Odkupienia świata” (SD 25). Udział Maryi w tajemnicy naszego odkupienia możemy sprowadzić więc do Jej wolnego *fiat* wypowiedzianego w duchu wiary, w imieniu całej ludzkiej natury, w Nazarecie i na Kalwarii. Zgoda stanowi istotę tego udziału, podobnie jak istotą samego dzieła Chrystusa, było Jego *Fiat* wypowiedziane Ojcu poprzez misterium Wcielenia oraz ofiarę na Krzyżu. Zgoda Maryi umożliwiła realizację zgody Słowa Przedwiecznego na przyjęcie ciała, w którym z posłuszeństwa złożył On odkupieńczą ofiarę z siebie za grzechy ludzi, a którą Maryja w pełni akceptowała, nie bez macierzyńskiego bólu serca, który dopełniał braki udręk Chrystusowej męki, zwłaszcza w wymiarze kobiecego człowieczeństwa (W. Siwak).

3. 2. Problem adekwatnej nazwy dla udziału Maryi w odkupieńczym dziele Chrystusa

Zwolennicy ruchu *Vox populi*, na czele z dr M. Miravalle, proponują, aby określać ją *współodkupicielstwem*, a Maryję *Współodkupicielką*. Z jednej strony tytuł ten słusznie podkreśla potrzebę współpracy człowieka z Bogiem. Bóg nie zbawi nas bez nas, bez naszego (osobistego) zaangażowania w zbawienie swoje i innych. W jakimś sensie każdy z nas jest *współodkupicielem* siebie i innych, gdy przyczynia się do tego, iż sam lub ktoś subiektywnie przyswaja sobie obiektywne owoce odkupieńczego dzieła Chrystusa. Jednakże w zasadniczym brzmieniu tytuł *Współodkupicielka* grozi niebezpieczeństwem rozumienia go w tym sensie, iż Maryja odkupiła nas wspólnie z Chrystusem, na co w świetle Bożego Objawienia, zgodzić się trudno. Termin *Współodkupienie* semantycznie ustawia wkład Maryi w zbawcze dzieło na jednej płaszczyźnie z działaniem Jezusa. Jeśli Chrystus jest *Odkupicielem*, a Maryja *Współodkupicielką*, to Oni Oboje wykonują tę samą czynność: odkupują. Stąd tytuł ten jest trudny do przyjęcia z oczywistych racji teologicznych, które można sprowadzić do trzech zasadniczych: 1) Teza o współodkupieniu przez Maryję postuluje rzeczywistą i zasługującą działalność Maryi w obiektywnym odkupieniu człowieka, co rodzi potrzebę

przyjęcia dwoistości pośredników, czyli podwójnych źródeł zbawienia, co ewidentnie stoi w sprzeczności z biblijną zasadą jedyności Pośrednika (1 Tm 2, 5), którym jest Chrystus. 2) Zasada jedności Odkupiciela, mówi, że nie ma możliwości wysłużenia *in actu primo* własnego odkupienia. Nikt z ludzi nie może wysłużyć sobie tego, by być przyczyną własnego odkupienia. Stąd przyjęcie tezy o współodkupicielstwie Maryi, jest w konsekwencji przyjęciem tezy o jakimś samozbawieniu Maryi przez siebie samą. 3) Z poprzednią łączy się zasada powszechności odkupienia, wedle której Maryja, jak każdy człowiek, potrzebowała odkupienia. Chociaż dokonało się to w sposób wyjątkowy przez Niepokalane Poczęcie, to jednak dzięki przewidzianym zasługom Chrystusa jedynego Odkupiciela. Potrzebująca odkupienia, nie może być tym samym przyczyną odkupienia w wymiarze uniwersalnym (W. Życiński).

Możliwość definicji nowego dogmatu negatywnie zaopiniowała komisja składająca się z niektórych teologów zgromadzonych na Międzynarodowym Kongresie Mariologicznym w Częstochowie w 1996 r. Wynikiem ich prac była tzw. *Deklaracja Częstochowska* (OR 4 VI 1997, s. 10), wedle której ruch na rzecz definicji nie jest zbieżny z kierunkami Vaticanum II ani pod względem prośby o nowy dogmat, ani co do jego treści. Proponowane tytuły są dwuznaczne, mogą być rozumiane w bardzo różny sposób. Odnosnie tytułu będącego przedmiotem niniejszego opracowania, deklaracja zauważa, że Sobór nie użył terminu *Współodkupicielka* w przeciwieństwie do dwóch pozostałych *Pośredniczka* i *Orędowniczka*, jak również nie został użyty w magisterium pap. w jego znaczących dokumentach od czasów Piusa XII, co świadczy, że tytuł ten nie odpowiada wyrażeniu treści, do której się odnosi.

Wydaje się, iż najodpowiedniejszym terminem oddającym udział Maryi w Chrystusowym dziele odkupienia, jest *współpraca*. Chociaż pojęcie *Współpracownica* również zawiera przedrostek *współ*, to jednak można mówić tutaj o stopniowości zaangażowania. Nie wyraża ono idei pracy na równi z kimś, ale mówi o jakimś zaangażowaniu, pomocy, a ta, nawet bardzo istotna, nie jest wprost wykonywaniem dzieła. Warto zauważyć, że Sobór Watykański II potwierdzając aktywną obecność Maryi w dziele zbawienia (KK 53, 56, 61, 63), posłużył się właśnie terminem *cooperatio* – *współpraca*, *współdziałanie*. Słowo to użyte przez św. Augustyna jest wyrażeniem bez negatywnych reakcji w kręgach teologicznych. W tym duchu można stosować także inne tytuły: *Matka Odkupiciela*, *Służebnica Pańska*, *Towarzyszka (socia) Odkupiciela*, *Nowa Ewa*, *Pomocnica*.

Bibliografia: Barauna P. G., *De natura corredemptionis Marianae in theologia hodierna (1921–1958). Disquisitio expositivo-critica*, Pontificia Academia Mariana Internationalis, R 1960; Bartosik G. M., *Zbawcza służba Maryi*, w: *Kolekcja Communio* nr 11: *Tajemnica Odkupienia*, Pz 1997, 368–396; Courth F., *Mittlerschaft, Miterlöserschaft Marias*, w: *LThK³ VII* (1998), 346nn; Dillenschneider K., *Le problème du comérite médiateur de la*

Vierge dans l'économie divine, w : EtM 2(1936), 127-191; tenże, *Marie au service de notre rédempteur*, Haguenau 1947; Finkenzeller J., *Miterlöserin*, w: ML IV, 484-486; Granat W., *Boga Rodzica – Współodkupicielka*, w: HD 26(1957)6, 811-822; Hauke M., *Gefährtin des Erlösers (Lumen gentium 61). Die Mitwirkung Mariens bei der Erlösung als Forschungsthema*, w: Sedes Sapientiae. Mariologisches Jahrbuch 6(2002)1-2, 85-121; Kochaniewicz B., *Piąty dogmat maryjny? Uwagi na marginesie nowej książki Marka Miravalle'a*, w: Salvatoris Mater 3(2001)3, 312-324; tenże, *Współodkupicielka czy Matka Odkupiciela? Propozycja nowego dogmatu maryjnego a nauczanie Jana Pawła II*, w: STV 43(2005)2, 43-65; tenże, *Wybrane zagadnienia z mariologii Jana Pawła II*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2007, 103-121; Köster H., *Die Magd des Herrn. Theologische Versuche und Überlegungen*, Lm 1947, 1954²; tenże, *Unus Mediator. Gedanken zur marianischen Frage*, Lm 1950; Kowalik K., *V dogmat maryjny*, w: *Tradycja i otwartość. Księga pamiątkowa poświęcona ojcu Profesorowi dr. hab. Stanisławowi Celestynowi Napiórkowskiemu*, Wydawnictwo KUL, Lb 1999, 81-99; Kraszewski Z., *Udział Matki Bożej w dziele Odkupienia*, w: GrP, 277-301; Laurentin R., *Le titre de Coredemptrice, Etude historique*, w: Mar 13(1951), 396-452; tenże, *Nuova Eva. I. Il cammino storico del parallelismo Eva-Maria*, w: NDMar, Edizioni San Paolo, Mi 1996⁴, 915-918; Lebon J., *La Bienheureuse Vierge Marie, Mediatrice de toutes les graces*, w: La Vie Diocesaine. Biulletin du Diocese de Malines 10 (1921), 257-267, 431-444; Mastalska D., *Stabat Mater Dolorosa. Uwagi o znaczeniu cierpień Maryi pod krzyżem w dziele odkupienia*, w: Salvatoris Mater 3(2001)3, 74-76; Meo S., *Nuova Eva. II. Lo sviluppo teologico della "Nuova Eva": La Corredentrice*, w: NDMar, Edizioni San Paolo, Mi 1996⁴, 918-925; Miravalle M., *Mary: Co-redemptrix, Mediatrix, Advocate*, Queenship Publishing, Santa Barbara Ca. 1993 (*Maryja Współodkupicielka, Pośredniczka, Orędowniczka*, Queenship, Santa Barbara Ca. 1993); tenże, *Mary Co-redemptrix Mediatrix Advocate. Theological foundations. Towards a Papal Definition?*, Queenship Publishing, Santa Barbara Ca. 1995; tenże, *Mary Co-redemptrix, Mediatrix, Advocate: Theological Foundations II*, Queenship Publishing, Goleta Ca. 1997; tenże, *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma. Mary Co-redemptrix, Mediatrix, Advocate: Theological Foundations III*, Queenship Publishing, Goleta Ca. 2000; tenże, *Mary Co-redemptrix: Doctrinal Issues Today*, Queenship Publishing, Goleta Ca. 2002; tenże, *With Jesus: The Story of Mary Co-Redemptrix*, Queenship Publishing, Goleta Ca. 2003 (*Z Jezusem. Dzieje Maryi Współodkupicielki*, Allegro-Druk, Kamyk 2005); Moricova J., *Rozwój nauki o istocie i roli cierpienia Maryi w dziele zbawienia*, w: Salvatoris Mater 3(2001)3, 153-167; Napiórkowski C., *Natura współodkupieńczej zasługi Maryi*, w: RTK 12(1965)2, 69-73; Orczyk Z. B., *Czynny udział Maryi w dziele obiektywnego odkupienia według Jana Pawła II*, Lb 2006 (rozpr. doktorska); fragment w: S. C. Napiórkowski (red.), *Ku*

mariologii w kontekście, I, Wydawnictwo KUL, Lb 2008, 201-206; P. M. Sigl, *Die Frau aller Völker. "Sie wird unter diesem title die Welt retten!"* *Amsterdame Botschaft vom 20. März 1953*, A-R 1998; Siwak W., *Problem „współodkupicielstwa” Maryi w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Salvatoris Mater* 4(2003)3, 141-165; toż: *“Corredemptrix – Corredentrice” e il magistero di Giovanni Paolo II*, w: T. Siudy (red.), *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, (*Studi Mariologici*, t. 11), Pontificia Academia Mariana Internationalis, Città del Vaticano 2007, 270-296; toż: *The Problem of Mary “Co-Redeeming” in the Teaching of John Paul II*, w: *The Debate about the Mariology of John Paul II*, ed. K. Pek, Stockbridge, MA USA: Marian Heritage, 2018, s. 61-98; Söll G., *Eva-Maria-Parallele*, w: *ML II*, 420-421; Toppo T. i inn., *Maria "Unica Cooperatrice alla Redenzione: Atti del Simposio sul Mistero della Corredenzione Mariana, Fatima, Portogallo 3-7 Maggio 2005*, Academy of the Immaculate, New Bedford, Mass. 2005; Życiński W., *Maryja jako Współodkupicielka we współczesnych kontrowersjach mariologicznych*, w: *PS* 20(1998)2, 265-273; tenże, *Nauczanie Kościoła a "nauczania" w Kościele. Za czy przeciw piątemu dogmatowi maryjnemu?*, w: *Seminare* 18(2002), s. 139-150.